

Анна Марущак

*Чернівецький юридичний інститут Національного університету
«Одеська юридична академія», Україна*

ПРАВОВА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЇХ СПОЖИВАЧІВ

Anna Marushak

Chernivtsi Law Institute of National University "Odesa Law Academy", Ukraine

LEGAL NATURE OF BANKING SERVICES AND WAYS OF PROVIDING PROTECTION OF THEIR CONSUMERS

The article aims to research the protection of consumers of banking services. The authors examined main views of scientists in the given field of research and analyzed the legislative aspects of the chosen subject. The features of such words as "banking", "consumers of banking services", "protection of rights" were found out. Their interpretation and practical aspects from the view of financial and banking law, using the appropriate priorities inherent in the science of finance were analyzed. It was substantiated that banking services begin in financial services. Deals with a number of characteristic. The main features of banking services were denoted. Criteria of differences between banking services and banking operations were established. The definition of banking services was suggested.

Key words: financial services, banking services, ways to protect banking consumers.

З огляду на фінансову кризу 2008-2009 років у світі, та економічну кризу, що набирає обертів протягом останніх років саме в Україні зокрема, проблема захисту прав споживачів фінансових послуг останнім часом стає все більш актуальною.

В українському законодавстві захист прав споживачів регулюється Законом України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 року. У ньому, відносно недавно були внесені зміни, які дозволили поширити дію Закону і на споживачів банківських послуг. Нажаль, у якості банківських послуг, вищевказаний закон регламентує лише надання кредитів. Звичайно, про необхідність існування та доцільність такого регулювання не може виникати жодних суперечок, і, кредит, безсумнівно, є чи не найбільшим сегментом сфери фінансових послуг, але, все ж таки – не єдиним.

Правова природа та зміст банківських послуг та захисту прав споживачів банківських послуг стали предметом досліджень таких вчених як: Г.А. Тосунян, А.Ю. Вікулін, Ж. Матук, А.Г. Братко, О.Р. Ящищак, І.В. Солошкіна та ін.

Враховуючи правову природу банківських послуг, вважаємо за прийнятне задля вірного розуміння цього терміну з початку дослідити поняття фінансових послуг.

Фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів¹. Таке визначення надає нам Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 року.

Дещо ширше, але схоже за своїм змістом визначення надають і вітчизняні науковці: фінансова послуга – це господарська операція із грошовими коштами, цінними паперами та борговими зобов'язаннями, що здійснюється за плату фінансовими установами в інтересах замовників послуг – споживачів та можливих третіх осіб за власний рахунок фінансових установ, або за рахунок споживачів чи третіх осіб, або за рахунок грошових коштів, залучених від інших осіб з метою

¹ Закон про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг 2001 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 1.

збереження їх реальної вартості, а у випадках передбачених договором, отримання прибутку споживачем¹.

Заслугує на увагу визначення О.Р. Ящицака, який пропонує розглядати фінансову послугу як сукупність фінансових та супутніх операцій, що здійснюються фінансовими посередниками в інтересах третіх осіб на підставі договору з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів².

Враховуючи чимало нюансів у трактуваннях, можна назвати основну «ідею» фінансових послуг – це надання фінансових операцій. До них, безумовно, належать і банківські послуги, тому, висновок щодо пов'язаності банківської послуги до такої більш широкої категорії, як «фінансова послуга» не має викликати жодних сумнівів. Адже, як вірно вказує І. В. Солошкіна, досліджуючи фінансові послуги як правову категорію, кожен із закріплених законодавчо видів фінансових послуг, як правило представляє собою однорідну групу інших послуг, яких може бути більше десятка³.

У правовій науці сутність банківських послуг досліджувалась і через призму науки цивільного права. Притримуючись такого ракурсу, та ґрунтуючись на аналізі змісту поняття «фінансова послуга» прихильники даного підходу роблять декілька застережень. По-перше, фінансові послуги використовуються не лише для виконання функцій регулювання публічно-правових аспектів відносин щодо надання фінансових послуг, але і з метою регламентації приватно-правових (цивільно-правових). По-друге, згадане вище, єдине законодавче визначення фінансової послуги, що міститься у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» чітко показує недосконалість одного з основних підходів сучасного правознавства – «юриспруденції понять», відповідно до якого саме чітка визначеність понять та термінів є запорукою ефективного впливу механізму правового регулювання на конкретні види суспільних відносин. І, нарешті, по-третє, у 2001 році, на момент прийняття Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та закріплення поняття «фінансова послуга», Цивільний кодекс України ще не був прийнятий. Тому, на думку цивілістів, зміст поняття «фінансової послуги» формувалось без врахування доктринальних розробок чи досвіду законодавчого регулювання такого роду відносин⁴.

Як цивільно-правову категорію банківську послугу характеризують як особливу категорію об'єктів цивільних прав, що надається професійним учасником ринку фінансових послуг на основі договору з ціллю передачі грошових коштів, що відчужуються інвестором на користь реципієнта інвестицій⁵.

Варто наголосити, що відсутність законодавчого закріплення терміну «банківська послуга» значно ускладнює процес його дослідження та розуміння. Адже, закони України, що регламентують банківську діяльність досить часто та вільно використовують дане поняття поруч з іншими – банківські операції та банківська діяльність. Це призводить до плутанини та сприяє виникненню суперечок на доктринальному полі щодо їх сутності та синонімічності.

Погоджуємось із думкою А. Ю. Вікуліна щодо необхідності розрізняти поняття «банківські операції» та «банківські послуги». Вчений вказує, що на відміну від банківської операції, яка представляється сукупністю взаємопов'язаних дій банку щодо вирішення єдиної економічної задачі, направленої на досягнення конкретного економічного результату, банківська послуга здійснює визначені супутні функції, та саме цим робить банківські операції більш зручними для клієнта, створює передумови для досягнення бажаного результату з найменшими затратами та найбільшою вигодою⁶.

На думку французького вченого Ж. Матука, банківська послуга є задоволенням фінансового

¹ Солошкіна, І. (2013). Фінансові послуги як правова категорія: поняття, суттєві сторони та інші ознаки. *Форум права*, 4, 388 – 394.

² Ящицак, О. (2007). Зміст поняття фінансових послуг у законодавстві України. *Правова держава*, 18, 570.

³ Солошкіна, І. (2013). Фінансові послуги як правова категорія: поняття, суттєві сторони та інші ознаки. *Форум права*, 4, 392.

⁴ Денисенко, Б. (2008). Банківська послуга як цивільно-правова категорія. *Юридичні науки*, 79, 55 – 59.

⁵ Семилютіна, Н.Г. (2014). *Российский рынок финансовых услуг (формирование правовой модели)*. Москва: Волтерс Клувер, 15.

⁶ Тосунян, Г.А., Викулин, А.Ю., Схмалян, А.М. (2003). *Банковское право Российской Федерации. Общая часть*. Москва: Издательство Юристъ, 448.

попиту клієнтів з урахуванням фінансових можливостей банку¹. Г. А. Тосунян під банківськими послугами розуміє усі види операцій та угод, які здійснюються банками².

Що ж входить до системи банківських послуг? Відповідно до ст.47 Закону України «Про банки та банківську діяльність» До банківських послуг належать: 1) залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб; 2) відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах; 3) розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик³.

У той же час, законодавець окреслив і коло банківських операцій, закріпивши відповідне положення у ст. 42 Закону України «Про Національний банк України». Так, Національний банк для забезпечення виконання покладених на нього функцій здійснює такі операції: надає кредити банкам для підтримки ліквідності за ставкою не нижче ставки рефінансування Національного банку та в порядку, визначеному Національним банком; надає кредити Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на умовах, визначених нормативно-правовими актами Національного банку; купує (крім купівлі в емітента) та продає цінні папери в установленому законодавством порядку; купує та продає валютні цінності з метою монетарного регулювання; веде рахунок центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, без оплати і нарахування відсотків; виконує операції по обслуговуванню державного боргу, пов'язані із розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходу за ними тощо⁴. Як бачимо, перелік банківських операцій значно ширший.

Грунтуючись на наведених вище списках банківських послуг та банківських операцій, можемо стверджувати, що банківські операції мають дещо вужчий зміст, і кожна банківська операція направлена на вирішення конкретної задачі. Натомість, банківська послуга є ширшою за своєю суттю, направлена на виконання більш «глобальної» задачі, і для її виконання використовуються банківські операції. Банківська послуга завжди здійснюється за допомогою операцій банку. Вона може здійснюватись за допомогою однієї, або кількох банківських операцій. Для ясності наведемо приклад. Закон чітко встановив, що банк може розміщувати залучені у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, кошти та банківські метали від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. Це одна із банківських послуг, перерахованих у вищевказаній ст. 47 Закону України «Про банки та банківську діяльність». Для виконання такої банківської послуги ст. 49 Закону надає нам перелік кредитних операцій, до яких, окрім вищевказаної включає також такі, як: надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені; лізинг; придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг)⁵.

Зазначимо, що дослідження та аналіз банківських послуг дозволив нам виділити ряд притаманних їм ознак. До них ми відносимо, зокрема:

- банківські послуги походять від фінансових;
- банківські послуги залежать від функцій банківської діяльності;
- здійснюються виключно банками;
- здійснюються спільно з банківськими операціями;
- банківські послуги спрямовані на задоволення потреб споживачів послуг банку.

На основі даних ознак, можемо сформулювати визначення банківської послуги – це вид фінансової послуги, що залежить від тої чи іншої функції банківської діяльності, та здійснюється виключно банками за допомогою банківських операцій, які спрямовані на задоволення потреб споживачів.

Як було зазначено вище, Закон України «Про захист прав споживачів» регламентує захист прав споживачів саме банківських послуг лише у сегменті банківських кредитів. Враховуючи, що перелік банківських послуг не зводиться лише до надання банківських кредитів, доцільно було б внести зміни у законодавство, які б забезпечили існування правового поля для

¹ Матук, Ж. (1994). *Финансовые системы Франции и других стран*. Москва: АО Финстатинформ, 11.

² Тосунян, Г. (2002). *Банковское право Российской Федерации. Особенная часть*. Москва: Юристъ, 394.

³ Закон про банки та банківську діяльність 2000 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 5-6.

⁴ Закон про Національний банк України 1999 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 29.

⁵ Закон про банки та банківську діяльність 2000 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 5-6.

Захисту інтересів споживачів банківських послуг.

У науковій та правовій літературі поряд із терміном «захист» дуже часто застосовується і термін «охорона». У теорії держави та права вже звичними стали суперечки щодо синонімічності цих понять. Щодо розуміння цього питання утворилось три підходи. Відповідно до першого, суть одного поняття є складовою частиною змісту іншого (причому навіть у середині підходу точаться суперечки щодо того, яке поняття є родовим, а яке – видовим). Прихильники другого підходу наполягають на тотожності досліджуваних понять. І, відповідно до третього підходу, «охорона» та «захист» є абсолютно різними поняттями і не підлягають ототожненню.

Чинне законодавство України, що регламентує сферу банківських відносин не дає визначення захисту прав інтересів вкладників.

Громадяни вступають у різноманітні відносини з грошово-кредитними організаціями, а тому, вони стають «споживачами». Отже, клієнтів банків ми можемо сміливо називати споживачами банківських послуг. Усіх споживачів цікавить питання захисту їх прав та законних інтересів. У свою чергу, усі кредитні організації своїм пріоритетом мають мати захист прав споживачів, оскільки вони у порівнянні зі своїми клієнтами є більш сильними у економічному, організаційному та професійному напрямках. Інакше, рівень довіри до грошово-кредитних організацій буде надто низьким.

Відтак, у юридичній літературі вірно зазначається, що захист прав споживачів у широкому сенсі – це сукупність різноманітних соціальних механізмів, покликаних допомогти споживачу у ситуаціях, коли контакт з професіоналом чи підприємцем загрожує йому особливою небезпекою. Захист споживачів забезпечується інституційно силами громадських організацій та державних органів¹.

Ефективність відповідного матеріально-правового регулювання залежить від відповідної підтримки зі сторони законодавства, особливо процесуального. А сама регламентація небезпечних для споживача ситуацій на законодавчому рівні може приймати форми як публічно правову, так і приватно-правову. Закон встановив, що банк зобов'язаний докладати максимальних зусиль для уникнення конфлікту інтересів працівників банку і клієнтів, а також конфлікту інтересів клієнтів банку². Нажаль, закону, який би детально регламентував несприятливі для споживачів банківських послуг ситуації та відповідальність за них, не існує. Виникає логічне питання: яким чином громадянин може захистити свої права як споживача банківських послуг? Звісно, багато в чому, рівень захищеності прав громадян конкретно у банківській сфері, та й у фінансовій сфері у цілому, залежить від ступеню правосвідомості та проінформованості населення. Фінансова грамотність громадян наразі не на найвищому рівні, особливо це стосується такої категорії як пенсіонери. Але так чи інакше, і вони є споживачами банківських послуг. Сьогодні інформація щодо фінансових послуг пропонується переважно у вигляді різноманітних рекламних та інших подібних продуктів, контроль за об'єктивністю і достовірністю яких недостатній, а механізм спростування наведеної в них інформації відсутній³.

Безумовно, основним способом захисту прав громадян є судовий захист, що встановлюється Конституцією України. Крім того, ст. 55 Конституції України передбачає, що кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна⁴. Нажаль, реалії сучасності змушують нас констатувати той факт, що судові рішення, прийняті з приводу аналогічних спорів щодо надання банківських послуг часто є протилежними. Це пов'язано, знову ж таки, з неповнотою та недосконалістю законодавчого закріплення небезпечних для громадян ситуацій на ринку банківських послуг.

Одним із елементів системи захисту прав і законних інтересів споживачів банківських послуг є Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Він діє задля зміцнення довіри до банківської системи

¹ Staudingers, J. von (2011). *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Eckpfeiler des Zivilrechts*. Berlin: Sellier, 569–580.

² Закон про банки та банківську діяльність 2000 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 5-6.

³ Шевчук, О., Ментух, Н. (2016). Захист прав споживачів фінансових послуг: досвід України та Європейського союзу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : юридичні науки*, 1, 58-62.

⁴ Конституція України 1996 (Верховна Рада України). *Відомості Верховної Ради України*, 30, 141.

України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України та забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації. Чинне законодавство України передбачає систему гарантування вкладів фізичних осіб, яка регламентується відповідним законом. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків у випадках, встановлених законом¹. Станом на 01 лютого 2017 року кількість учасників фонду налічує 98.

Наступним елементом є Громадська рада при Національному банку України. Вона створена у 2014 році, строк повноважень складу Громадської ради – 2 роки. Громадська рада при Національному банку України є постійно діючим колегіальним консультативно-дорадчим органом, утвореним з метою налагодження ефективної взаємодії Національного банку України з громадськістю для забезпечення стабільності банківської системи захисту прав та інтересів споживачів банківських послуг та надання Громадською радою пропозицій щодо вдосконалення законодавства України в цій сфері². Даний орган утворений відповідно до Положення затвердженого Постановою Правління Національного банку України, яке визначає його порядок формування, завдання, права та обов'язки її членів. Серед завдань Громадської ради варто виділити наступні: створення умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами, налагодження ефективної взаємодії Національного банку з громадськістю, урахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики в банківському секторі України; підготовка проектів нормативно-правових актів щодо регулювання діяльності банків і захисту прав та інтересів споживачів банківських послуг; розроблення та надання пропозицій щодо запровадження на практиці дієвих механізмів у сфері захисту прав споживачів банківських послуг; розгляд проблемних питань банківської системи та у сфері захисту прав споживачів банківських послуг, надання пропозицій щодо шляхів їх вирішення; сприяння проведенню діалогу між громадянами та Національним банком як органом банківського нагляду тощо.

Громадська рада складається з 11 представників від інститутів громадянського суспільства, один представник Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та три представники від банківських асоціацій та об'єднань. Кількісний та персональний склад Громадської ради затверджується наказом Національного банку України. Для того, щоб стати членом Громадської ради необхідно відповідати двом вимогам: 1. мати вищу освіту в галузі економіки, фінансів чи права; 2. Володіти досвідом роботи не менше ніж п'ять років у організаціях, які провадять фінансову, економічну чи правову діяльність у фінансовій установі, або досвідом наукової роботи за фінансовою, економічною чи правовою тематикою.

Схожим за своєю суттю до громадського банківського контролю є інститут банківського омбудсмена. На жаль, він не поширений в Україні, але його існування значною мірою поліпшило б захист інтересів клієнтів банків. Банківський омбудсман – це фізична особа, яку банківська спільнота спеціально уповноважила розглядати скарги клієнтів кредитних організацій, у зв'язку з чим банки добровільно приймають на себе зобов'язання підпорядковуватися його рішенням³. Введення системи банківського омбудсмена дозволить ефективніше розглядати скарги клієнтів кредитних організацій. За його допомогою можна забезпечити банкам та їх клієнтам доступну, просту, оперативну та справедливую процедуру розв'язання спорів, що виникають між ними.

Отже, з наведеного вище, можна зробити висновок, що споживачі банківських послуг можуть здійснювати захист своїх прав за допомогою: судового захисту, Громадської ради при Національному банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та банківського омбудсмена.

¹ Закон про систему гарантування вкладів фізичних осіб 2012 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 50.

² Постанова Правління Національного банку України про затвердження Положення про Громадську раду при Національному банку України 2014 (Національний банк України).

³ Тосунян, Г. (2008). *Банкизация России: право, экономика, политика*: монографія. Москва: ЗАО Олимп-Бизнес, 349-350.

References:

1. Denysenko, B. (2008). *Yurydychni nauky* [Legal sciences], No. 79, 55–59. [in Ukrainian].
2. *Zakon pro banky ta bankivsku diialnist* [The Law On banks and banking] 2000 (Verkhovna Rada of Ukraine). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 5-6. [in Ukrainian].
3. *Zakon pro Natsionalnyi bank Ukrainy* [The Law On National Bank of Ukraine] 1999 (Verkhovna Rada of Ukraine). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 29. [in Ukrainian].
4. *Zakon pro systemu harantuvannia vkladiv fizychnykh osib* [The Law On Deposit Guarantee System of individuals] 2012 (Verkhovna Rada of Ukraine). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 50. [in Ukrainian].
5. *Zakon pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh* [The Law On financing facilities and state control of financing facility markets] 2001 (Verkhovna Rada of Ukraine). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 1. [in Ukrainian].
6. *Konstytutsiia Ukrainy* [The Constitution of Ukraine] 1996 (Verkhovna Rada of Ukraine). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 30, 141. [in Ukrainian].
7. Matuk, Zh. (1994). *Fynansovye systemy Frantsyy y druiykh stran* [France financing system and other states]. Moscow: AO Fynstatynform. [in Russian].
8. *Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy pro zatverdzhennia Polozhennia pro Hromadsku radu pry Natsionalnomu banku Ukrainy* [Administration Resolution of National Bank of Ukraine on adoption of Provision on Citizen's Council under National Bank of Ukraine] 2014 (Natsionalnyi bank Ukrainy). [in Ukrainian].
9. Semyliutyna, N.H. (2014). *Rossyiskyi rynek fynansovykh usluh (formirovanye pravovoi modeli)* [Russian financing facilities market (formation of legal model)]. Moscow: Volters Kluver. [in Russian].
10. Soloshkina, I. (2013). *Finansovi posluhy yak pravova katehoriia: poniattia, suttievi storony ta inshi oznaky* [Financing facilities as a legal category: concept, fundamental backgrounds and other]. *Forum prava* [Legal forum], No. 4, 388 – 394. [in Ukrainian].
11. Tosunian H.A., Vykulyn A.Iu., Yekmalian A.M. (2003). *Bankovskoe pravo Rossyiskoi Federatsyy. Obshchaia chast* [Banking law of Russian Federation. Part general]. Moscow: Yzdatelstvo Yuryst, 448. [in Russian].
12. Tosunian, H. (2002). *Bankovskoe pravo Rossyiskoi Federatsyy. Osobennaia chast* [Banking law of Russian Federation. Part general]. Moscow: Yuryst. [in Russian].
13. Tosunian, H. (2008). *Bankyzatsiia Rossyy: pravo, ekonomyka, polityka: monohrafiia* [Bankization of Russia: law, economics, and politics: monograp]. Moscow: ZAO «Olymp-Byznes». [in Russian].
14. Shevchuk, O., Mentukh, N. (2016). *Zakhyst prav spozhyvachiv finansovykh posluh: dosvid Ukrainy ta Yevropeiskoho soiuzu* [Protection of rights of financing facilities consumer: Ukraine and EU torture]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: yurydychni nauky* [Scientific bulletin of Kherson public university. Ser.: legal science], 1, 58-62. [in Ukrainian].
15. Iashchyschak, O. (2007). *Zmist poniattia finansovykh posluh u zakonodavstvi Ukrainy* [Concept of financing facilities in Ukrainian legislation]. *Pravova derzhava* [Legal State], 18, 570. [in Ukrainian].
16. Staudingers, J. von (2011). *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. Eckpfeiler des Zivilrechts. Berlin: Sellier, 569–580. [in German].